

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Українсько-угорський навчально-науковий інститут
Кафедра історії Угорщини та європейської інтеграції**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор Українсько-угорського
навчально-наукового інституту
[Підпис] Олександр ШПЕНИК
25 червня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Військова історія Європи

Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Галузь знань	A Освіта
Спеціальність	A4 Середня освіта
Предметна спеціальність (Спеціалізація)(за наявності)	A4.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)
Освітня програма	«Історія (мова навчання фахових дисциплін – угорська)»
Статус дисципліни	вибірковий
Мова навчання	Угорська/українська

Робоча програма навчальної дисципліни «*Військова історія Європи*» для здобувачів вищої освіти галузі знань *A Освіта* спеціальності *A04 Середня освіта* предметної спеціальності або спеціалізації (за наявності) *A4.03–Середня освіта. Історія та громадянська освіта* освітньої програми «*Історія (мова навчання фахових дисциплін – угорська)*»

Розробники: Зубанич Л. Л., к.і.н., доцент
завідувач кафедри історії Угорщини та європейської інтеграції

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри Історії Угорщини та європейської інтеграції протокол № 11 від «20» червня 2025 р.

Завідувач кафедри доц. Зубанич Л. Л.

Схвалено науково-методичною комісією Українсько-угорського навчально-наукового інституту № 5 від «24» червня 2025 р.

Голова науково-методичної комісії доц. Талабірчук О. Ю.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки	
Загальна кількість годин –120	1-й	
Кількість модулів –1	Семестр	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента - 2	1-й	
	Лекції	
	24	
	Практичні (семінарські)	
	18	
Вид підсумкового контролю: семестровий	Лабораторні	
	-	-
Форма підсумкового контролю: залік	Самостійна робота	
	78	

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вибіркової навчальної дисципліни «*Військова історія Європи*» є формування у студентів системи знань стосовно розвитку військового мистецтва в добу античності та середньовіччя, нового та новітнього часу і впливу цього процесу на цивілізаційний розвиток.

Відповідно до освітньої програми «Історія», вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні задачі та практичні проблеми у галузі освіти, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1 – Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу, генерування нових, складних ідей у галузі освіти й історії.

ЗК 3 – Здатність вчитися протягом усього життя і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 6 – Здатність усвідомлювати цінності громадянського суспільства, діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК 8 – Здатність толерувати багатоманітність і полікультурність у суспільстві

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

ФК 1 – Здатність здійснювати аналіз педагогічної діяльності вчителя, формувати власний стиль професійної діяльності.

ФК 2 – Здатність фахово здійснювати педагогічну діяльність у закладах освіти, володіти формами і методами та інноваційними освітніми технологіями навчання.

ФК 5 – Здатність до аналізу та критичної оцінки історичних джерел та наукової літератури.

Предметні компетентності (ПК):

ПК 1 – Знати та розуміти методологію дослідження історичного процесу у світовому та національному контекстах, здатність до практичного застосування методів історичного дослідження.

ПК 2 – Вміти визначати та застосовувати теоретичні поняття, концепції для аналізу й пояснень історичних фактів, явищ, процесів, використовувати комплекс наукових дефініцій для вирішення науково-практичних та професійних завдань.

ПК 4 – Здатність до незаангажованої оцінки історичних подій та їх пропагування серед широкого загалу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- етапи розвитку військового мистецтва, сучасні наукові підходи до висвітлення ключових проблем військово-історичних досліджень;
- основні досягненнями сучасної науки як у теоретичному, так і у практичному плані, закласти основи для подальшого накопичення конкретно-історичних знань і методологічних навичок, щоб успішно використовувати їх у дослідженні військової історії;
- основні стадії розвитку військового мистецтва, висвітлювати їх особливості; знати понятійно-термінологічний апарат курсу; знати підходи до оцінки розвитку військового мистецтва.
- використовувати рекомендовану літературу та джерела;
- оволодіти навичками самостійної роботи з історичними джерелами і науковою літературою, пошуком необхідної інформації через мережу «Інтернет» для використання на семінарських заняттях, при написанні рефератів, курсових та дипломних робіт;

вміти:

- аналізувати підходи до вивчення військової історії, обґрунтовувати свою світоглядну позицію щодо процесів розвитку військового мистецтва;
- давати цілісну характеристику історії військової справи Європи;
- встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між процесами еволюції людського суспільства та станом військової культури;
- синхронізувати різні періодизації, скласти таблиці військових дій, працювати з історичними картами;
- використовувати історичні та зброєзнавчі терміни та поняття під час усних відповідей на семінарських заняттях, застосовувати терміни гуманітарних та природничих наук при характеристиці військового мистецтва окремих епох;
- здійснювати самостійний пошук інформації з використанням різноманітних ресурсів.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «*Військова історія Європи*» є опанування таких навчальних дисциплін освітньої програми:

немає

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Історія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Володіти навиками педагогічної майстерності, враховувати сучасні тенденції освіти в освітньому процесі.	ПРН2
Використовувати сучасні цифрові технології і ресурси у професійній, інноваційній та дослідницькій діяльності.	ПРН5

Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово для обговорення результатів освітньої, професійної діяльності, презентації наукових досліджень та інноваційних проектів.	ПРН6
Застосовувати наукову критику до аналізу поглядів дослідників минулого, робити власні узагальнення щодо теоретичного і методичного рівня наукових праць з історії, критично оцінювати достовірність, надійність інформаційних джерел, вплив інформації на свідомість і розвиток всіх учасників освітнього процесу.	ПРН11
Знати методику проведення історичних досліджень, володіти методикою опрацювання історичних джерел та проведення історико-краєзнавчих досліджень, вміти інтерпретувати джерела з усної історії, трактувати історичні процеси, опираючись на документальну базу.	ПРН12

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «*Військова історія Європи*»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Володіти навиками педагогічної майстерності, враховувати сучасні тенденції освіти в освітньому процесі.	ПРН2
Використовувати сучасні цифрові технології і ресурси у професійній, інноваційній та дослідницькій діяльності.	ПРН5
Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово для обговорення результатів освітньої, професійної діяльності, презентації наукових досліджень та інноваційних проектів.	ПРН6
Застосовувати наукову критику до аналізу поглядів дослідників минулого, робити власні узагальнення щодо теоретичного і методичного рівня наукових праць з історії, критично оцінювати достовірність, надійність інформаційних джерел, вплив інформації на свідомість і розвиток всіх учасників освітнього процесу.	ПРН11
Знати методику проведення історичних досліджень, володіти методикою опрацювання історичних джерел та проведення історико-краєзнавчих досліджень, вміти інтерпретувати джерела з усної історії, трактувати історичні процеси, опираючись на документальну базу.	ПРН12

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

усне опитування, письмові практичні роботи, написання реферату, підсумкові контрольні роботи.

Результати діяльності студентів оцінюються за 100-бальною системою за такими формами контролю: поточний — виступ на практичному занятті (до 5 балів), виконання презентації, домашніх індивідуальних занять (до 40 балів: кожне індивідуальне завдання оцінюється до 5 балів; тематичний (за модулем) контроль (тестування) — до 50 балів.

Підсумковий контроль — виставлення семестрової оцінки студентам, які опрацювали теоретичні теми і практично засвоїли їх.

За результатами поточного контролю та виконання домашніх індивідуальних завдань студенти, які отримали від 90 до 100, балів можуть бути звільнені від підсумкового контролю та отримати оцінку "відмінно", від 80 до 90 балів — "добре", від 70 до 80 балів — "задовільно".

5	5	5	5	6	7	7				
---	---	---	---	---	---	---	--	--	--	--

T1, T2 ... – теми

CP – самостійна робота

(Змістовий модуль 2.)

Поточне оцінювання та самостійна робота								Модульна контрольна робота	Сума
T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	CP	50	100
5	5	5	5	6	7	7	10		

T1, T2 ... – теми

CP – самостійна робота

Оцінювання окремих видів навчальної роботи

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття				
Письмове тестування при тематичному оцінюванні				
...				
Презентація				
Реферат	2	50	2	50
Есе				
...				
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом	50	100	50	100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Оцінка відмінно (А) виставляється, коли студент дає абсолютно правильні відповіді на теоретичні питання з викладенням оригінальних висновків, отриманих на основі програмного, додаткового матеріалу та нормативних документів. При виконанні практичного завдання студент застосовує системні знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.

Оцінка добре (В) виставляється студенту, який повністю розкрив теоретичні питання на основі програмного та додаткового матеріалу. При виконанні практичних завдань студент застосовує узагальнені знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.

Оцінка добре (С) виставляється студенту, який повністю розкрив теоретичні питання, а програмний матеріал викладено у відповідності до вимог. Практичні завдання виконані в цілому правильно, але мають місце окремі неточності.

Оцінка задовільно (D) виставляється, коли студент розкрив теоретичні питання, проте при викладенні програмного матеріалу допущені окремі помилки. При виконанні практичних завдань студент припускається помилок, за рахунок недостатнього розуміння програмного матеріалу.

Оцінка задовільно (Е) виставляється, коли студент неповністю розкрив теоретичні питання, відповідь містить суттєві помилки. При виконанні практичних завдань студент припускається значних помилок, а виконання завдань викликає значні труднощі у студента.

Оцінка незадовільно (Fх) виставляється студенту, який не розкрив теоретичні питання і не може виконати практичні завдання. Як правило такий студент виявляє здатність до викладення думки лише на елементарному рівні.

Оцінка незадовільно (F) виставляється студенту, який не виконав навчальну програму або якийсь елемент її складової, має фрагментарні знання, які не дозволяють розкрити теоретичні питання і виконати практичні завдання. Такий студент не може викласти свою думку навіть на елементарному рівні. За результатами контролю знань студентів, дозволяється виставлення екзаменаційної оцінки (без підсумкового іспиту) – «відмінно», «добре», та «задовільно». Студент має право підвищити оцінку, складаючи іспит.

Критерії оцінювання підсумкового контролю

Програмою передбачено іспит, як підсумковий семестровий контроль даної навчальної дисципліни. Підсумковий семестровий контроль здійснюється за результатами модульного контролю та усної відповіді на питання, щовходять до екзаменаційних білетів. Оцінка виставляється за 100-бальною шкалою, яка переводиться у національну шкалу та шкалу ЄКТС.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		диференційована	недиференційована
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	Fх	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Програма навчальної дисципліни

Тема 1.	Предмет і завдання курсу «Військова історія Європи».
Тема 2.	Військова історія та військове мистецтво Античності.
Тема 3.	Військова історія та військове мистецтво середньовічної Європи.
Тема 4.	Корінний поворот в історії військового мистецтва.
Тема 5.	Війни та розвиток військового мистецтва в другій половині XVI – поч. XVII ст.
Тема 6.	Розвиток військового мистецтва в період Тридцятирічної війни.
Тема 7.	Війни та військове мистецтво в другій половині XVII ст.
Тема 8.	Історія війн та військове мистецтво Європи XVIII ст.
Тема 9.	Війни Великої французької революції.
Тема 10.	Військове мистецтво епохи Наполеона Бонапарта

Тема 11.	Війна і військове мистецтво Європи в середині XIX ст.
Тема 12.	Військове мистецтво Європи наприкінці XIX – на поч. XX ст.
Тема 13.	Військове мистецтво під час Другої світової війни
Тема 14.	Розвиток військового мистецтва в другій половині XX ст.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання (денна, заочна)					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семинарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
1-й семестр						
Модуль 1						
Змістовий модуль 1.						
Тема 1. Предмет і завдання курсу «Військова історія Європи».	6	1				5
Тема 2. Військова історія та військове мистецтво Античності.	8	1	2			5
Тема 3. Військова історія та військове мистецтво середньовічної Європи.	9	2	2			5
Тема 4. Корінний поворот в історії військового мистецтва.	8	2				6
Тема 5. Війни та розвиток військового мистецтва в другій половині XVI – поч. XVII ст.	10	2	2			6
Тема 6. Розвиток військового мистецтва в період Тридцятирічної війни.	10	2	2			6
Тема 7. Війни та військове мистецтво в другій половині XVII ст.	9	2	1			6
Модульна контрольна робота						
Разом за змістовий модуль 1	60	12	9			39
Модуль 2.						
Змістовий модуль 1.						
Тема 8. Історія війн та військове мистецтво Європи XVIII ст.	8	1	2			5
Тема 9. Війни Великої французької революції.	7	1	1			5
Тема 10. Військове мистецтво епохи Наполеона Бонапарта	9	2	2			5
Тема 11. Війна і військове мистецтво Європи в середині XIX ст.	8	2				6
Тема 12. Військове мистецтво Європи наприкінці XIX – на поч. XX ст.	10	2	2			6
Тема 13. Військове мистецтво під час Другої світової війни	10	2	2			6

Тема 14. Розвиток військового мистецтва в другій половині ХХ ст.	8	2				6
Модульна контрольна робота						
Разом за змістовий модуль 2	60/60	14	9			39
Модульна контрольна робота						
Усього годин	120	24	18			78

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Вивчення курсу потребує спеціального матеріально-технічного/або інформаційного забезпечення: проєктор для перегляду презентацій у форматі MS PowerPoint, використання комп'ютерів, історичних та контурних карт, унаочнень.

У разі дистанційного навчання – інтернет (ZOOM, MOODLE).

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна.

1. Блек Джеремі. Історія світу від найдавніших часів до сьогодення. К. Vivat, 2021. 256 с.
2. Гусак Петро Виховання у Стародавній Греції: соціокультурний контекст : навч. посіб. для вищих пед. навч. закладів / Петро Гусак, Людмила Гусак, Леся Мартіросян. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 200 с.
3. Клаузевиц. Природа війни. К. Vivat, 2018. 416 с.
4. Коутс, А. Дж. Етика війни. Манчестер, Великобританія: Manchester University Press, 1997.
5. Макиавеллі Ніколло. Державець. Х., Фоліо. 2016. 75 с.
6. Макмехан, Джефф. Вбивство на війні. Оксфорд: Oxford University Press, 2009.
7. Платон. Держава / Пер. з давнього. Д. Коваль. К. Основи, 2000. 335 с.
8. Ремзі, Пол. Справедлива війна: сила та політична відповідальність. 3D-вид. Ленхем, Rowman & Littlefield, 2002.
9. Роден, Девід. Війна та самооборона. Оксфорд: Кларендон, 2002.
10. Сунь-цзи. Мистецтво війни / Сунь-цзи; переклад Григорія Латника, К.: Арії, 2014. 128 с.
11. Фроу, Олена. Етика війни та миру: вступ. 2-е видання Абінгдон: Рутледж, 2015.
12. Фроу, Хелен, Сет, Лазар. Оксфордський довідник з етики та війни. Оксфорд: Oxford University Press, 2017.
13. Холмс, Роберт. Про війну та мораль. Принстон, Нью-Джерсі: Принстонський університетський прес, 1989

Додаткова

1. Войтович Л. Військо і військова організація // Історія української культури. – Т. 2. Українська культура ХІІІ – першої половини ХVІІ століть. – Київ, 2001. – С. 93–110.
2. Войтович Л. Зародження професійного війська // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 21. Scripta manent. Ювілейний збірник на пошану Богдана Якимовича. – Львів, 2012. – С. 164–175.
3. Войтович Л. Козацька піхота: озброєння, організація, бойові можливості на тлі європейської лінійної піхоти кінця ХV – середини ХVІІ ст. // Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи. Збірник наукових праць. – Вип. 3. – Кам'янець-Подільський, 2012. – С. 64–79.

4. Войтович Л., Голубко В. Історія війн і військового мистецтва. Т. 2. Від професійних найманих армій до масових мобілізаційних армій (початок XVI – початок XX ст.). – Харків, 2018.
5. Войтович Л., Голубко В. Історія війн і військового мистецтва: в 3-х т. – Т. 2. Від професійних найманих армій до масових (мобілізаційних) армій (початок XVI – початок XX ст.) / Леонтій Войтович, Віктор Голубко; вступ Л. Войтовича, В. Голубка, В. Грицюка та ін.; худож.- оформлювач О. Гугалова. Харків: Фоліо, 2018. 971 с.
6. Войтович Л., Овсінський Ю. Історія війн і військового мистецтва: в 3- х т. – Т. 1. Від зачатків військової організації до професійних найманих армій (бл. 3060 р. до Христа – початок XVI ст.) / Леонтій Войтович, Юрій Овсінський; вступ Л. Войтовича, В. Голубка, В. Грицюка та ін.; худож.-оформлювач О. Гугалова. Харків: Фоліо, 2017. 894 с.
7. Історія війн та військового мистецтва: навчальний посібник. О. В. Заліван, О. М. Желтобородов, В. В. Пугач та ін. Х.: ХУПС, 2007. 259 с.
8. Історія війн та збройних конфліктів в Україні. Енциклопедичний довідник. К.: Вид-во гуманітарної літератури, 2004. 517 с. 5. Історія українського війська. Х.: ХВУ, 1997. 194 с. Крипкевич І., Гнатевич Б., Стефанів З. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років XX ст.). Л.: Світ, 1992. 702 с.
9. Якимович Б. Збройні сили України: нарис історії. Л.: Світ, 1996. 360 с.
10. Allmand Ch. Society at War. The Experience of England and France during the Hundred Years War. – Woodbridge, 1998. – 256 p.
11. Favier J. La Guerre de Cent Ans. – Paris, 1980. – 678 p.
12. Lot F. L'art militaire et les armées au Moyen Age en Europe et dans le Proche Orient: 2 vols. – Paris, 1946–1948. – 568–584 p.
13. Oman Ch.W. The Art of War in Middle Ages : in 2 vols. – London, 1999. – 526 + 459 p.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.history.org.ua/> – Інститут історії України НАН України.
2. <http://www.ipiend.gov.ua/> – Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України
3. <http://www.inst-ukr.lviv.ua/> – Інститут українознавства імені І.Крип'якевича НАН України
4. <http://www.nbuv.gov.ua/> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського.
5. <http://www-history.univer.kharkov.ua/> – історичний факультет Харківського національного університету ім. Каразіна.
6. <http://www.history.com.ua/> – новини історичної науки.
7. <http://www.ukrhistory.narod.ru/> – українська історична електронна бібліотека
8. <http://www.heritage.com.ua/> – сторінка історії, присвячена пам'яткам української спадщини
9. <http://www.archives.gov.ua/> – веб-портал Держкомархіву.
10. <http://www.cossackdom.com/indexu.html> – ресурс присвячений історії козацтва.

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)